

PETER, SYN PETRA PETEŇU – POHĽAD DO PÔSOBNIA VÝZNAMNEJ POSTAVY SLOVENSKÝCH STREDOVEKÝCH DEJÍN

Štefan PACOLA

Trnavská univerzita v Trnave
Filozofická fakulta
Katedra histórie
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
Slovak Republic
stefan.pacola@tvu.sk
ORCID: 0009-0000-6176-8724
WoS Researcher ID: LVA-1385-2024

PACOLA, Štefan. Peter, son of Peter Peteňa – an Insight into the Role of a Prominent Figure of Slovak Medieval History. In *Studia Historica Nitriensia*, 2025, vol. 29, no. 1, pp. 94-110, ISSN 1338-7219, DOI: 10.17846/SHN.2025.29.1.94-110.

The period of the turn of the 13th and 14th centuries in eastern Slovakia is mainly known for the influence of the Aba family, which significantly overshadows the role of other families. The present paper focuses on one of these lesser-known families, more precisely on the family of the nobleman Peter, son of Peter Peteňa. The sources provide only limited information about his origins, and overall, the possessions of his ancestors are unclear. Nevertheless, it is clear that Peter belonged to a powerful nobility with extensive property holdings, and a large number of villages in eastern Slovakia associate their earliest history with his name. In this paper we will try to shed some light on Peter's activities, property holdings and to some extent, his life.

Keywords: Peter, son of Peter Peteňa; nobility; Zemplín county; Ung county; Charles Robert of Anjou;

Kľúčové slová: Peter, syn Petra Peteňu; šľachta; Zemplínska župa; Užská župa; Karol I. Róbert z Anjou;

Už v tých najstarších listinách, týkajúcich sa zemplínskych dejín, sa spomínajú súkromní vlastníci majetkov. Údajne už v roku 1009 daroval svätý kráľ Štefan novozaloženému Jäger-skému biskupstvu zemplínsku dedinu Sajóhídvég (Maďarsko), dedinu Svätá Mária aj s polovicou mýta a tretinu mýta v Tiszalúc (Maďarsko).¹ Neskôr, okolo roku 1067, komes Peter odkazuje svoje majetky kláštora v Százdeť a medzi nimi sa spomína majetok Sirník v Zemplínskej župe.² K týmto listinám treba doplniť aj testament vacovského biskupa Boleslava pre

¹ GYÖRFFY, Georgius (ed.). *Diplomata Hungariae Antiquissima*. Volumen I (ďalej len DHA I). 1000 – 1131. Budapestini 1992, s. 60, č. 10.

² DHA I, s. 184, č. 58; Listine sa v našom prostredí venoval najmä F. Uličný, no vyhýba sa otázke lokalizácie obce Szazd, pozri ULIČNÝ, Ferdinand. Najstaršia uhorská listina o Slovensku z rokov 1067 – 1073. In Slo-

kláštor v Lelese, približne z roku 1190.³ Následne sa približne od druhej tretiny 13. storočia postupne dozvedáme stále viac informácií o šľachte a ich majetkovom zázemí.⁴ V tomto kontexte možno spomenúť napr. predkov pánov z Michaloviec, ktorých sa týka zmienka z roku 1244 o majetkoch v okolí rieky Laborec.⁵ Pred tou sa ešte spomína niekoľko donácií pre jednotlivcov⁶ a následne po tatárskom vpáde počet zmienok exponenciálne rastie.⁷

Peter v odbornej spisbe

V slovenskej historiografii sa téme venoval najmä F. Uličný, čo súvisí s jeho výskumným zameraním na územie východného Slovenska.⁸ Téma je však viac-menej roztratená po štúdiách s iným zameraním a Peter v nich priam pravidelne vystupuje len ako taký úvod alebo je spomenutý ako pôsobiaci faktor v dejisku dôležitých udalostí.⁹ V širšom kontexte spomína Petra B. Brezováková, ktorá v svojej štúdii opisuje boje kráľa Karola Róberta z Anjou s odbojnou šľachtou.¹⁰ V maďarskej spisbe venoval T. Kádár téme Petra samostatnú štúdiu.¹¹ V rámci bojov kráľa Karola Róberta na severovýchode Uhorska ho vo svojej práci spomína I. Petrovics.¹² Veľmi podobne sú koncipované aj štúdie P. Engela¹³ a Gy. Kristó.¹⁴ Príspevok na tému Petra, syna Peteňu, nájdeme aj v ukrajinskej historiografii a to z pera M. Vološčuka.¹⁵ Okrajovo, v úvodných statiach, sa dočítame o Petrovi aj v prácach od Ď. Hardiho¹⁶ či A. Zsoldosa.¹⁷

venská archivistika, 2007, roč. 42, č. 1; Kláštor ležal pri dnes už neexistujúcej obci Százd, neďaleko od Tisza-keszi v Sabolčskej župe, pozri CSORBA Csaba. A százd alapítólevél 1067. Miskolc 1986, s. 10.

³ MARSINA, Richard (ed.). Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae (ďalej len CDSI). Tomus I. Inde ab A. DCCCV usque ad A. MCCXXXV. Bratislava 1971, s. 94, č. 101.

⁴ MARSINA, Richard. Listiny a ich význam pre výskum osídlenia. In Historické štúdie, 1966, roč. 11, č. 1, s. 45.

⁵ CDSI II, s. 119, č. 178.

⁶ Napr. SZENTPÉTERY, Emericus (ed.). Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica (ďalej len RA). Tomus I. Vol. 1. Budapestini 1923, s. 135, č. 411; CDSI I, s. 306, č. 419.

⁷ MARSINA, Listiny a ich význam pre výskum osídlenia, s. 46.

⁸ Najmä v rámci svojho spracovania dejín Zemplínskej stolice, pozri ULICHNÝ, Ferdinand. Dejiny osídlenia Zemplínskej župy. Michalovce 2001.

⁹ Tu môžeme spomenúť napr. BODNÁROVÁ, Miroslava. Mesto Humenné a Drugethovci v 14. a 16. storočí. In FEDIČ, Vasil' (ed.). Šľachtický rod Drugetovcov a Humenné. Humenné 2007, s. 15; MACKOVÁ, Alena. K vláde Karola Róberta z Anjou v rokoch 1313 – 1321 so zameraním na donačnú politiku. In KOHÚTOVÁ, Mária – MAREK, Miloš (ed.). Studia Historica Tyrnaviensia XX. Krakow; Trnava 2019, s. 168–169. Avšak to isté platí aj pre spomenuté práce F. Uličného.

¹⁰ BREZOVÁKOVÁ, Blanka. Konsolidačné snahy Karola I. v Uhorsku po zvolení za kráľa (1310 – 1317). In Historický časopis, 1993, roč. 41, č. 4, s. 361–378.

¹¹ KÁDÁR, Tamás. Egy megkésétt tartományuraság-építési kísérlet a XIV. század eleji Magyarországon: Pete-nye fia Péter pályája. In A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, 2017, roč. 56, č. 1.

¹² PETROVICS, István. Orgyilkosok Temesvárott: merénylet I. Károly király ellen. In PITI, Ferenc (ed.). Magyaroknak eleiről: ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére. Szeged 2000.

¹³ ENGEL, Pál. Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310 – 1323). In Századok, 1988, roč. 122, č. 1 – 2.

¹⁴ KRISTÓ, Gyula. Károly király harcai a tartományurak ellen (1310 – 1323). In Századok, 2003, roč. 137, č. 2.

¹⁵ VOLOŠČUK, Miroslav Michailovič. Do pytannja schidnoslovjanskoho pochodženja Petra Petuni. In Ukra-jinskij istoričnyj žurnal. 2011, roč. 498, č. 3.

¹⁶ HARDI, Đura. Drugeti. Povest o usponu i padu porodice prtilaca anžujskih kraljeva. Novi Sad 2012; Okrem tejto monografie venoval autor rodu Drugetovcov viacero zaujímavých štúdií, napr. HARDI Đura. Gramot-nost' v kruhu palatínskej rodiny Drugeth. In Studia Historica Nitriensia, 2017, roč. 21, č. 1, s. 441–449.

¹⁷ ZSOLDOS Attila. A Druget-tartomány története 1315 – 1342. Budapest 2017. Ďalšie práce budú citované priebežne v štúdiu.

Petrom sa musí aspoň čiastočne zaoberať každá práca, ktorá skúma počiatky šľachtických rodov, ktoré neskôr získali jeho majetky¹⁸ alebo skúma dejiny rozsiahleho územia, ktoré vlastnil. Jeho meno je v dejinách spojené s obdobím konca dynastie Arpádovcov a so začiatkom vlády dynastie Anjouovcov. V rámci tohto obdobia sú centrom pozornosti skôr poprední oligarchovia (najmä Čákovci a Abovci)¹⁹ a už menej šľachta, ktorá im buď sekundovala alebo je v prameňoch nie až tak zvučná. Práve do tejto druhej skupiny patrí aj skúmaný Peter.

Peter a jeho pôvod

Najstarším známym doložitelným Petrovým predkom bol Peter Foltoš²⁰ a píše sa o ňom v listine, v ktorej si skúmaný Peter s ďalším významným šľachticom tohto regiónu, Andronikom z Trebišova, vymieňal majetky. Pri tejto príležitosti si pripomínajú, že už ich predkovia (teda aj tu zmienený Peter Foltoš) medzi sebou vykonávali majetkové presuny.²¹ Foltoš bol podľa tohto deperdita Petrovým starým otcom a zároveň je prameň jedinou správou o ňom. Nie je však dôvod pochybovať o ich príbuzenskom vzťahu.

Meno skúmaného Petra sa v zachovaných prameňoch takmer vždy zapisovalo ako „Peter, syn (Petra) Peteňu“.²² Teda už na základe zápisu mena vieme, že jeho otcom bol Peter Peteňa. Celkovo sa nám podarilo nájsť tri zmienky o človeku, ktorého môžeme stotožniť s otcom skúmaného Petra. V prvej, datovanej medzi roky 1264 až 1270/1272, sa spomína ako taverník kráľovnej Alžbety Kumánskej.²³ Tiež sa spomína vo falze z roku 1263, kde mu mladší kráľ Štefan mal darovať zem Somotor.²⁴ Napokon ho nachádzame ako jedného z kráľom poverených sudcov Zemplínskej stolice, spolu s bývalým palatinom

¹⁸ T. j. Ákošovci, Bokšovci ale najmä Drugetovci.

¹⁹ Najnovšie pozri MALO, Martin et al. (eds.). Matúš Čák Trenčiansky. Zborník Trenčianskeho múzea v Trenčíne. Trenčín 2024; LUKAČKA, Ján. Matúš Čák Trenčiansky. Bratislava 2016; Prípadne aj HALAGA, Ondrej R. Boj Košic proti oligarchii Omodejovcov a Matúš Trenčiansky. In Historický časopis, 1986, roč. 34, č. 3; BLANÁR, Dominik. Omodejovci – strojcovia bitky pri Rozhanovciach. In ULÍČNÝ, Ferdinand – MAGDOŠKO, Drahoslav (eds.). Bitka pri Rozhanovciach v kontexte slovenských a uhorských dejín. Košice 2012.

²⁰ foltos – z maď. flakaty, špinavý, škvrnitý.

²¹ „Andronicus memoratus quod sicut possessiones Albus et ad ipsam pertinentes quas idem pater suos vigore privilegii Bele regis felicis recordationis magistro Petro dicto Folthus avo – – magistri Petri contulerat“, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Budapest (ďalej len MNL OL) Diplomatikai Fényképgyűjtemény (ďalej len DF) 209819.

²² Viackrát skloňovaná prezývka Peteňa či Petiňa je považovaná za formu mena Peter, pozri SLÍZ, Mariann. Anjou-kori személynévtár 1343–1359. Budapest 2017, s. 240, 241; Porov. NOVÁKOVÁ, Mária. Najstaršie uhorské osobné mená a pomenovacia prax na Slovensku v 13.–14. storočí. Dizertačná práca. Trnava 2010, s. 79; FEHÉRTÓI, Katalin. Árpád-kori személynévtár. Nomina propria personarum aetatis Arpadianae (1000 – 1301). Budapest 2004, s. 629–630.

²³ SZENTPÉTERY, Imre (ed.). Az Árpád-házi hercegek, hercegnők és a királynék okleveleinek kritikái jegyzéke. Budapest 2008, s. 62, č. 85. Zmienka o listine je vsunutá do listiny farára Jána z Blatného Potoka z roku 1282 (MNL OL DF 264123). Farári v tomto regióne často vystupovali vo verejnoprávnych záležitostiach, porov. PACOLA, Štefan. Blatnopotockí farári a ich mimopastoračná činnosť (1263 – 1324). In DĚDOVÁ, Mária et al. (eds.). Doctorandorum dies 2024. Trnava 2024, s. 144–167.

²⁴ RA II/1, s. 18, č. 1818. Listina sa považuje za falzum, aj napriek tomu, že osoby vystupujúce v nej v tomto čase na danom území dokazateľne žili a pôsobili. Pravosť spochybňuje použitá slovná zásoba, ktorá, pri porovnaní s ostatnými listinami mladšieho kráľa Štefana z tohto obdobia a tohto prostredia, nesedí. Navyše sa Somotor potom spomína až v roku 1319, pozri SEDLÁK, Vincent (ed.). Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae (ďalej len RDSI). Tomus II. inde ab. a. MCCCXV. ad a. MCCCXXIII. Bratislava 1987, s. 217, č. 455.

Rajnoldom a komesom Jakubom.²⁵ Celkovo teda tri listiny hovoria o niekom, kto by mohol byť kvôli menu, obdobiu a regiónu, v ktorom sa spomína, stotožnený s Petrovým otcom.

Najmenej informácií však máme o Petrových potomkoch.²⁶ Nepoznáme ich mená a iba z listiny, týkajúcej sa záveru Petrovho pôsobenia vieme, že jeden z jeho synov skončil v zajatí.²⁷

Čo sa týka ďalších Petrových predkov, T. Kádár usudzuje, že komes Peter, ktorý v roku 1217 daroval zem Vojčice svojmu vernému služobníkovi Bartolomejovi, by mohol byť Petrov prastarý otec.²⁸ Tento predpoklad však vychádza len z toho, že majetky, ktoré rod mohol pôvodne držať, ležali v tejto časti Zemplína a tiež z toho, že v rodine sa po generácii udržiavalo meno Peter. Je teda pravdepodobné, že sa Peter volal aj jeho prastarý otec. Nepovažujeme však toto za dostatočný doklad príbuzenstva. Listina je navyše falzum a darovanie v ňom sa nedá overiť.²⁹

Zachované pramene hovoria len málo o vzájomných väzbách v Petrovom rode. Peter sa v podstate ani raz priamo nespomína súčasne so svojím otcom a tak vlastne nevieme, či Peter Peteňa, spomínaný v troch preberaných listinách, mal syna a či bol tak skutočne jeho otec. Rovnako tak sa súčasne nespomínajú ani Peter Peteňa spolu s Petrom Foltošom. Ak však predpokladáme, že preberané osoby boli skutočne Petrovými predkami, tak nie len po otcovi, ale zrejme už po starom otcovi, dedí vplyv a predispozície k zisku vysokého postavenia.

Čo sa týka pôvodu Petra a jeho rodiny, jedna z listín pripája k jeho menu aj lokalizačný údaj *de Pethune*.³⁰ Nepodarilo sa nám však určiť, kde sa toto miesto nachádzalo. Nikdy viac sa už v súvislosti s Petrom nespomína a na jeho bývalom panstve, ako aj v jeho bezprostrednom okolí, sa nachádza viacero obcí, ktoré by mohli byť potenciálnymi nositeľmi tohto názvu.³¹ M. Vološčuk spomína obec *Pethune* v Hevešskej župe, od ktorej odvodzuje možný pôvod mena.³² Domnievame sa však, že prezývka má skôr súvis s dlho uchovávaným menom Peter, ktoré, ako vidíme, malo v rodine tradíciu a zrejme aj nejakú symboliku a význam.³³

Petrus, fidelis noster

Peter sa prvýkrát spomína v roku 1283 ako verný a štedro obdarovaný služobník kráľa Ladislava IV.³⁴ Vzhľadom na zmienky o jeho otcovi sa dá tvrdiť, že jeho rod bol po roky

²⁵ WENZEL, Gusztáv (ed.). Codex Diplomaticus Arpadianus Continuatus (ďalej len CDAC) V. Pest 1864, s. 59, č. 37, G. Wenzel zadatoval približne rokom 1291, porov. datovanie ZSOLDOS, Attila. Magyarországi világi archontológiaja 1000 – 1301. Budapest 2011, s. 235.

²⁶ O potomstve Petra sa dozvedáme až z neskorších správ. Poukazujú na to, že mal viacero synov, pozri NAGY, Gyula (ed.). A nagymihályi és sztárai gróf Sztáray család oklevéltára I (ďalej len SZTÁRAY). Budapest 1887, s. 194, č. 105, „filiolum Pethenye“.

²⁷ PITI Ferenc (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia (ďalej len AOKI) XXVI. 1342. Budapest; Szeged 2007, s. 343, č. 502.

²⁸ KÁDÁR, Egy megkésett tartományuraság-építési kísérlet..., s. 100.

²⁹ MARSINA, Richard. Štúdie k Slovenskému diplomatáru I/2. In SOPKO, Július (ed.). Historické štúdie XVIII. Bratislava 1973, s. 95-98. Za zmienku stojí aj to, že T. Kádár pracoval s edíciou I. Szénpéteryho, ktorý listinu považuje za pravú, pozri RA I/1, s. 111-112, č. 338.

³⁰ CDAC X, s. 283, č. 180.

³¹ ULICHŇ, Dejiny osídlenia Zemplínskej župy, s. 393 (Petríkovce), 397 (Petrusfalva).

³² VOLOŠČUK, Do pytanja schidnoslovjanskoho pochodženja Petra Petuni, s. 23.

³³ K tomu viac MAJTÁN, Milan. Vývin pomenúvania osôb na Slovensku. In ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína (ed.). Najstaršie rody na Slovensku. Martin 1994, s. 29-30.

³⁴ RA II/2-3, s. 323, č. 3258.

verný Arpádovcom a kráľovská donácia pre Petra len potvrdzuje, že rovnako tak to bolo aj v jeho prípade. Z obdobia vlády kráľa Ondreja III. nám nie sú známe žiadne donácie pre Petra, no naopak, on sám svojim verným daroval majetky a vytváral si tak vo svojom okolí familiaritu. Budoval si tak na severovýchode Uhorska pevné zázemie, čo bolo pre toto obdobie charakteristické.

Prvé pramene, smerujúce od kráľa Karola Róberta k Petrovi, hovoria, že stál v kráľových bojoch o trón verne na jeho strane. Vyznamenal sa najmä pri dobývaní Šarišského hradu a v boji proti Abovcem, ktorí sa chystali zaútočiť na Blatný Potok (Sárospatak, Maďarsko).³⁵ Treba spomenúť, že počas týchto bojov sám utrpel zranenia a straty – jeho majetok Sečovce vypálili, zničili mu dom, zabili príbuzného a zničili i vyrabovali tunajší kostol. Celkovú škodu listina vyčísluje na 1000 hrivien.³⁶ Turbulentné obdobie na severovýchode Uhorska sa malo končiť bitkou pri Rozhanovciach (15. júna 1312), po ktorej kráľ Karol Róbert postupne získava pod kontrolu územie severovýchodného Uhorska.³⁷ Peter pokračuje v spravovaní vlastného panstva a obdarováva svojich verných.³⁸

Historická obec spája so skúmaným Petrom aj zmienku o akomsi magistrovi Petrovi, ktorý v nej vystupuje ako zemplínsky a užský župan zároveň.³⁹ Datovaná je do roku 1320, no ak má byť dotýčny župan náš Peter, toto datovanie nemôže byť správne. Namiesto roku 1320 sa všeobecne prijíma najskôr rok 1312, od ktorého už mohol kráľ takýto titul na tomto území udeliť.⁴⁰ Otázne je, ako dlho v tomto úrade zotrval, pretože pri donáciách, ktoré Peter uskutočnil v rokoch 1313 a 1314 sa o ňom nehovorí ako o županovi.⁴¹ Pravda, znenia týchto donácií sa nedochovali v plnom znení. Zároveň však od mája 1313 nachádzame vo vedení užskej župy nové postavy. Peter absentuje v listinách oboch župných správ až do roku 1316/1317, do ktorého teoreticky ešte mohol byť županom.⁴² Preto je celá táto epizóda Petra ako župana nie úplne jasná a je treba pripustiť, že županom ani nikdy byť nemusel.⁴³

³⁵ AOKl III, s. 123, č. 262; Porov. KRISTÓ Gyula. *Az anjou-kor háborúi*. Budapest, 1988, s. 34.

³⁶ „vbi idem magister petrus ... ad valorem centum marcarum incurrisset ... letale vulnus recepit super se et quosdam de seruentibus eius ... letalibus vulneribus sauciassent ... quendam possessionem ipsius magistri petri Zeech vocatam combussisset et destruxisset, ac domum ipsius magistri petri confregisset, vbi videlicet domina consors sua personaliter adhesysset ... et quendam cognatum dicti magistri petri petrum nomine ibidem interfecissent, ecclesiam dicti magistri petri in eadem Zeech edificatam ... confrangentes, omnia bna in eadem inuenta penitus auferendo ... dampnum ad valorem mille marcarum incurrisset magister petrus“, NAGY, Imre (ed.). *Codex diplomaticus hungaricus Andegavensis* (ďalej len CDHA). *Anjoukori okmánytár. Első kötet* (1301 – 1321). Budapest 1878, s. 255, č. 237. Porov. BREZOVÁKOVÁ, Konsolidačné snahy Karola I., s. 365.

³⁷ KRISTÓ, Gyula. *Rozgonyi csata*. In KRISTÓ, Gyula (ed.). *Korai Magyar Történeti Lexikon* (9–14. század). Budapest 1994, s. 582.

³⁸ Pozri kapitolu „Petrova dŕžava“.

³⁹ FEJÉR, Georgius (ed.). *Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis* (ďalej len CDH). Tomi VIII. Vol. 5. Budae 1835, s. 115, č. 67.

⁴⁰ ENGEL, Pál. *Péter főember. Peténye fia*. In KRISTÓ Gyula (ed.). *Korai Magyar Történeti Lexikon* (9–14 század). Budapest 1994, s. 544-545; ENGEL, Pál. *Magyarország világi archontológiája 1301 – 1457 I*. Budapest 1996, s. 241.

⁴¹ Pozri nižšie.

⁴² Po tomto roku sa síce ešte mohol sám titulovať ako župan, no už bol vnímaný ako nepriateľ kráľovstva.

⁴³ Na druhú stranu bol Peter v tomto regióne a v tomto období nepochybne vhodný kandidát na post župana. Post mohol byť tiež odmenou za jeho službu kráľovi. Nejasný dokument obsahuje zaujímavé informácie – spomínaný magister Peter v ňom vyzýva zrejme rod Bokša k vzbure pravdepodobne proti samotnému

Petrova drážava

Zobrazením všetkých Petrových lokalizovaných majetkov na mape zisťujeme,⁴⁴ že jeho panstvo bolo rozmiestnené viac-menej v troch častiach Zemplínskej župy – v okolí Sečoviec, v poľskom pohraničí a zvyšná, menšia časť, ležala približne v strednej časti Zemplína. Vzhľadom na to, že severná časť mu bola darovaná kráľom Ladislavom IV. a z južnej časti daroval majetky svojim verným, možno usúdiť, že centrum rodovej drážavy bolo situované najskôr v Sečovciach.

Nie je známe, aký veľký majetok zanechal Petrovi jeho otec, resp. predkovia. Iste doň patrili *Cisan*,⁴⁵ Kašov, Nagyrozvágy (Maďarsko), Višňov, Viničky a „akési majetky pod Trebišovom“, ktoré sú v prameňoch označené prívlastkom dedičné.⁴⁶

Donáciou kráľa Ladislava IV. spred 3. septembra 1283 sa rozhodne zaradil medzi vplyvných šľachticov regiónu. Získava rozľahlú časť územia v pohraničí s Haličou, bohatú na lesy, vody a zver, z ktorej ťažil iste minimálne ekonomicky. V prameni je táto oblasť označená ako *possessionem Gyepuel vocatam de Wekercapva*.⁴⁷ Pomenovanie napovedá, že Peter dostal časť bývalých zásekov vo Vekerskej bráne,⁴⁸ ktorá ležala pravdepodobne niekde v okolí obce Staré.⁴⁹

V zaujímavej pozícii ho nachádzame v roku 1296, keď sa postavil proti tomu, resp. zakázal, aby istý komes Tibor získal do držby zem Višňov.⁵⁰ Totiž aj on sám časť tejto zeme vlastnil a v roku 1306 ju daroval svojmu vernému služobníkovi Markolfovi. Jeho bratovi Arnulfovi v ten istý deň zas daroval majetok Sečovská Polianka.⁵¹

V roku 1298 vystupuje Peter ako donor časti zeme Viničky pre svojho ďalšieho verného servienta Berkesa. Z donácie sa dozvedáme aj dve podstatné veci, t. j., že darovaná čiastka bola dedičná a zdedená minimálne po jeho otcovi, ktorý sa tu tiež spomína, ako niekto, komu Berkes slúžil ešte pred Petrom.⁵²

kráľovi. Navyše jedného člena rodu oslovuje ako „nášho kmotra“. Žiaľ, obsah dokumentu nemožno hodnotiť.

⁴⁴ Pozri mapy nižšie.

⁴⁵ Toponymum Cisan sa nám nepodarilo lokalizovať. T. Kádár navrhuje ako možnosť obec Križany, pozri KÁDÁR, Egy megkéssett tartományurasság-épitési kísérlet ..., s. 100.

⁴⁶ „possessionibus ipsorum hereditariis Rozwad ... idem magister Petrus dictam possessionem suam Rozwad...“, CDAC X, s. 283, č. 180; „magister Petrus ... de terra sua hereditaria Zeleus nominata“, CDAC X, s. 314, č. 202; „ipse magister Petrus ... de aliis possessionibus suis hereditariis, infra Terebes existentibus, in comitatu Zemlen, ...“, RDSI I, s. 254, č. 555; „duas possessiones suas hereditarias Cisan et Kasow vocatas in comitatu de Zem[lin] ... avo magistri Petri contulerat“, MNL OL DF 209819; P. Engel medzi zdedené majetky radí aj Jasenov a Sečovce, pozri ENGEL, Péter főember..., s. 544.

⁴⁷ RA II-2-3, s. 323, č. 3258.

⁴⁸ Starý obranný systém Uhorského kráľovstva pozostával zo systému tzv. zásekov, brán a rôznych prírodných prekážok. Téma sa u nás venovalo viacero historikov, pozri napr. RÁBIK, Vladimír. Porta regni. Krajinské brány na území Slovenska v stredoveku. In ŠIMKO, Peter (ed.). Dejiny cestnej dopravy na Slovensku II. Žilina 2017, s. 41-45, 53-55; MAREK, Miloš. The Protection of the Northern Borders of the Kingdom of Hungary (Slovakia) with Poland in the Middle Ages. In Res Gestae. Czasopismo Historyczne, 2020, roč. 11, č. 2, s. 48, 59-62.

⁴⁹ V roku 1335 sa pri delení majetkov pánov z Michaloviec sa tu spomína kopec Weker, AOKl XIX, s. 328, č. 726.

⁵⁰ CDAC X, s. 217, č. 147.

⁵¹ Pre Abraháma: AOKl II, s. 41-42, č. 79; Pre Markolfa: AOKl II, s. 41, č. 78.

⁵² „quandam particulam terre de terra sua hereditaria Zeleus nominata a parte aquilonali sitam certis metis infrascriptis ab aliis terris suis separatam et universis utilitatibus et pertinentiis suis ob merita servitiorum

V decembri roku 1300 vymenil Peter svoje majetky *Cisan* a Kašov za Šalamúnovú (Соломоново, Ukrajina) a Záhony (Maďarsko) od Andronika z Trebišova.⁵³

Pravdepodobne už v roku 1307, výmenou s pánmi z Michaloviec, získal hrad Brekov aj s majetkom, a z listiny z roku 1314 sa dozvedáme, že zaň títo páni dostali jeho majetky Zbudza a Hozdov †.⁵⁴

Výmenou časti zeme Nagyrozvágy s Matejom a jeho bratmi, synmi Konráda, získal časť zeme Zbehňov, ktorá ležala pri jeho ďalšom majetku Sečovce.⁵⁵ O Zbehňove aj Sečovciach nám pramene ešte čosi málo prezrádzajú. Totiž 24. apríla 1308 si znova Peter vymieňa majetky so synmi Konráda. Peter získava Zbehňov, tentokrát jeho ďalšiu (alebo zvyšnú) časť, a Trnávku. Za tie bratom dáva dva majetky, zvané Nový Ruskov, a tretinu majetku Kysta.⁵⁶ Sečovce potom nachádzame v trochu smutnejšom kontexte. Konkrétne tu máme na mysli už spomínané vypálenie tohto majetku a poničenie toho, čo na ňom ležalo v časoch bojov kráľa Karola Róberta s Abovcami a ich familiármi. Za Petrove zásluhy v tomto boji bol kráľom odmenený majetkami Pichne a Božčice (dnes časť obce Parchovany).⁵⁷

V roku 1311 sa ešte spomína Kysta a to spolu so Svinicami. Pri tejto príležitosti opäť figurujú synovia Konráda, ktorí si tentokrát vymieňajú majetky s Ondrejom, synom Dionýza, z Brehova, a jeho bratom Štefanom. Zároveň sa Konrádovi synovia zaviazali brániť tých Dionýzových na majetkoch Kysta a Svinice, ktoré im výmenou pripadli.⁵⁸ Možno tak predpokladať, že Petrov vplyv bol už priveľký a siahal zo severu od pahorkov Karpát až po rieku Tica.⁵⁹ Je možné, že viacerí drobní šľachtici v okolí tak boli donútení uzatvoriť podobné dohody.

V roku 1313 obdaroval svojich sluhov Boda a Moka, synov Kocha, čiastkou majetku Božčice, zvanou *Raduanzege*.⁶⁰

comitis Berkez servientis sui que tam dicti patris sui quam ipsius temporibus non formidans se exponere diversis casibus fortune fideliter et laudabiliter inpendit dedisset donasset et contulisset eidem comiti Berkez et suis heredibus heredumque suorum successoribus perpetuo possidendam et habendam“, MNL OL Diplomatai Levéltár (ďalej len DL) 1518.

⁵³ „magister Andronicus quasdam possessiones suas Salomon et Zahun vocatas ... dedisset tradisset et redidisset eidem magistro Petro et suis heredibus perpetuo possidendas et habendas“, MNL OL DF 209819. Tiež sa tu píše o tom, že tieto dva majetky už predtým vlastnil Petrov otec. Vlastníctvo Šalamúnovej Petrovým otcom potvrdzuje aj údaj z roku 1281, pozri ULICHŇÝ, Dejiny osídlenia Užskej župy, s. 212. Nepochybne zaujímavou je aj vtedajšia inklinácia dediny Záhony striedavo k Užskej a k Sabolčskej župe, pozri CSÁNKI, Dezső. Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I. kötet. Budapest 1890, s. 529 a rovnako tak dediny Šalamúnová k Užskej a k Zemplínskej župe, pozri CSÁNKI, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I, s. 361.

⁵⁴ RDSI I, s. 241, č. 522; RDSI I, s. 536, č. 1265; Pozri aj KÁDÁR, Egy megkésett tartományurasság-építési kísérlet..., s. 100.

⁵⁵ „iidem filii Corrardy duas particulas cuiusdam – – de dicta terra Zebeguneu ... inter fluuium Werbloch dictum et inter – – Petri Zeech nominatam iacentis“, CDAC X, s. 283, č. 180. Aj napriek nedochovanej časti textu sa dá vydedukovať, že obdržané časti ležali medzi majetkom Petra, zvaným Sečovce, čo nakoniec vyplynie aj z neskorších prameňov.

⁵⁶ RDSI I, s. 254, č. 555.

⁵⁷ RDSI I, s. 420–421, č. 978; RDSI I, s. 452, č. 1060.

⁵⁸ CDHA I, s. 239–240, č. 224.

⁵⁹ Rieka Tica je dnes už takmer zaniknutý tok v severnej časti Medzibodrožia. Jeho mŕtve ramená sú stále na mapách viditeľné. Zaujímavosťou je, že na jeho najzápadnejšej strane, pri rieke Bodrog a neďaleko dediny Zemplín, nájdeme funkčný rybník s názvom Petence.

⁶⁰ AOKI III, s. 294, č. 656.

V januári 1317 kráľ Karol I. Róbert z Anjou konfiškuje početné Petrove majetky. Z listiny sa dozvedáme,⁶¹ že medzi nich patrili dnešné dediny Turany nad Ondavou, Veľká Domašať, Malá Domaša, Ohradzany spolu s mýtom v dedine Stročín a hradom, ktorý vtedy pravdepodobne ležal nad dedinou Turany nad Ondavou.⁶²

V tomto istom roku mu kráľ skonfiškoval majetky v „pohraničí“ a príslušnosti hradu Zemplín. Z tejto správy tiež vieme, že vlastnil Jasenov, Ptičie, Kamenicu nad Cirochou, Sninu, Stakčín, Zubné, Udavské, Papín?, Jankovce, Hankovce, Lackovce, Hažín nad Cirochou, Humenné, Ohradzany, Ruskú Kajňu a ďalšie majetky, ktoré sme nedokázali identifikovať.⁶³ Zároveň sa tu spomína aj akási *Torna*, pričom ide najskôr o dnešnú Trnávku, ktorú Peter taktiež vlastnil.⁶⁴

Nakoniec z listiny z roku 1321 zisťujeme, že mu tiež patrila hrad Purušťan nad dedinou Bačkov aj s okolitým panstvom, t. j. Sečovce, Bačkov, Kravany, Višňov, Sečovská Polianka, Dvorianky, Petrovce nad Laborcom, Parchovany, Kochanovce (dnes časť obce Sečovce), Hriadky, Zbehnov, Albínov (dnes časť obce Sečovce), už zmienená Trnávka a Kinčes (dnes časť obce Dvorianky).⁶⁵

K trojici spomínaných hradov treba zaradiť aj hrad Jasenov, keďže rovnomenný majetok mu podľa už zmienenej listiny z roku 1317 patrila, a za jeho čias už tu hrad stál aj keď ho zmieňujú až mladšie pramene.⁶⁶ Podľa diplomu z 15. decembra 1316 spravoval hrad Regéc (Maďarsko) v Abovskej župe akýsi Peter.⁶⁷ Historiografia ho spája s našim Petrom, pravdepodobne na základe neskoršej zmienky, resp. výzvy Filipa Drugeta k dobývaniu tohto hradu.⁶⁸ Listinu vydal Filip v Gönci (Maďarsko), tiež v Abovskej župe, kde bol situovaný ďalší z hradov, pripisujúci sa Petrovi.⁶⁹ Bývalé hrady Omodeja Abu získal Peter do správy zrejme niekedy po jeho porážke v lete 1312.⁷⁰ K tomu ale neskôr. K hradom ešte treba dodať, že ak bol Peter skutočne aj zemplínskym a užským županom, zo svojej funkcie v podstate spravoval aj župné hrady v Zemplíne a v Užhorode (Ужгород, Ukrajina) resp.

⁶¹ „possessiones ipsius Petri filii Pethene Strachynna, Keekmezey, Nogdamasa, Kyusdamasa et Geregyenne vocatas in comitatu Zemplyn existentes ... ac tributo in dicta villa Strachynna“, CDHA I, s. 412, č. 372. Zmieňovaný Geregyenne sú zrejme dnešné Ohradzany, ktoré už boli spomenuté.

⁶² RDSI II, s. 371, č. 850; ULÍČNÝ, Dejiny osídlenia Zemplínskej župy, s. 62; Pozri tiež Letecké laserové skenovanie Slovenska, na ktorom vidno zaniknutý hrad nad Turanmi, pozri 49.112452°, 21.656688°. Terén. [online]. [cit. 1.5.2024]. Dostupné na internete: <<https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/teren/>>; T. Kádár umiestňuje tu spomínaný hrad Bodrogszeg (Budrugzeg) na juh od obce Viničky, pozri KÁDÁR, Egy megkéssett tartományuraság-építési kísérlet..., s. 111.

⁶³ „specifice ad castrum Zemplyny cum adpertenentiis Ieszenö, Pethitse, Kementze, Szinna, Torna, Zaktson, Zubna, Vadna, Papfalva, Tamkafalva, Iankofalva, Hankfalva, Laczafalva, Hazina, Homonna, Prepkefalva, Plempnafalva, Garagina, Kajnafalva, Kepla, Luka et Halatskafalva“, RDSI II, s. 137, č. 276.

⁶⁴ ULÍČNÝ, Dejiny osídlenia Zemplínskej župy, s. 548.

⁶⁵ „ipsium Petrum infidelem, castro suo Purusthian dicto, cum possessionibus universis ad idem pertinentibus, ac possessionibus inrascriptis, videlicet Sceech, vtrisque Bochkow, Kereplye, tribus Vysnou, Palyanka, Tehna, Petrusfolua et Pernou; item Kohan, Guerenda, Zebegneu, Albus, Torna et Kenchesandrasfalva vocatis in comitatu de Zemlynio existentibus ... duximus spoliandum“, CDH VIII/2, s. 293-294, č. 124; Porov. s RDSI II, s. 284, č. 624.

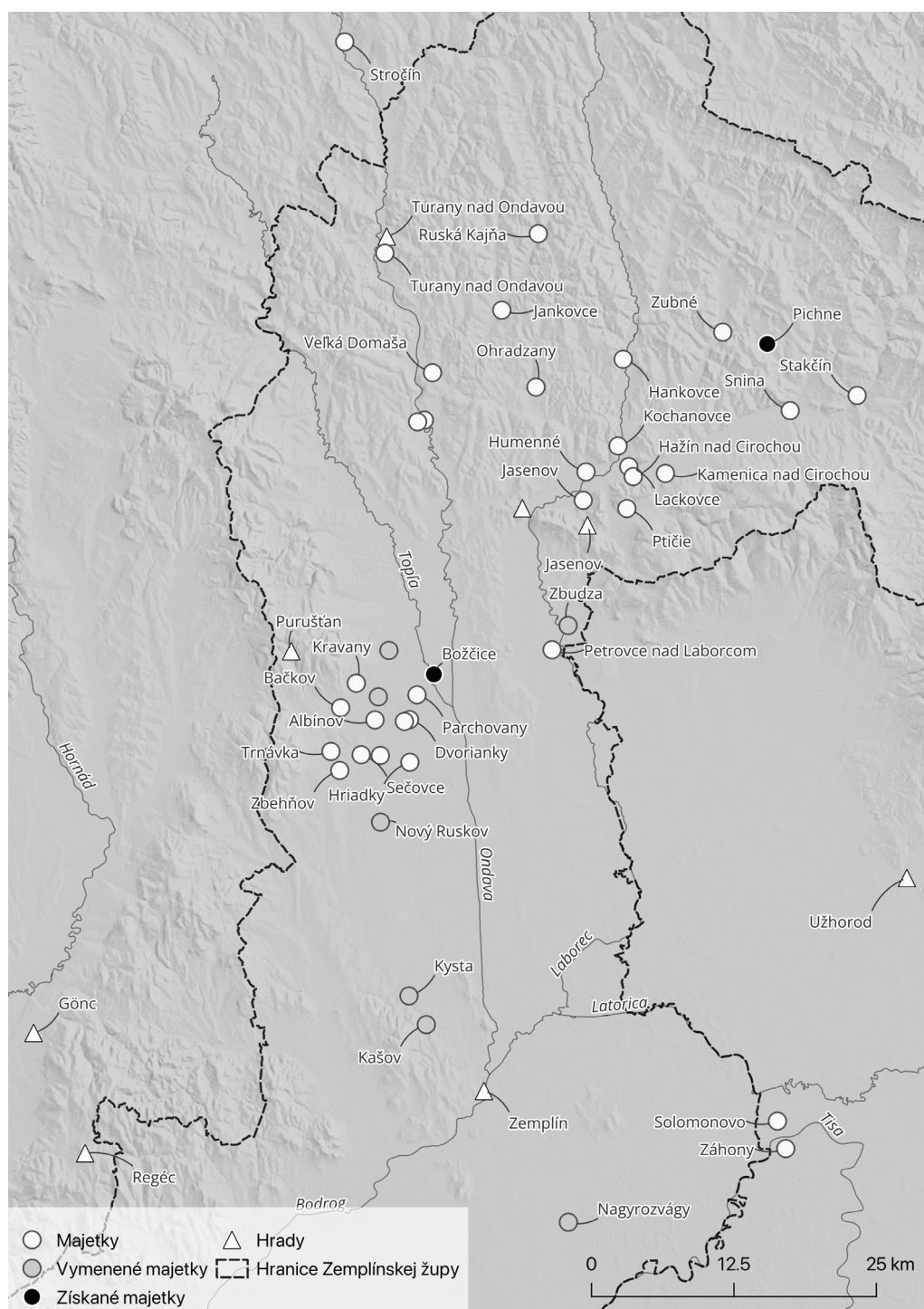
⁶⁶ SLIVKA, Michal – VALLAŠEK, Adrián. Hrady a hrádky na východnom Slovensku. Košice 1991, s. 125.

⁶⁷ RDSI II, s. 82, č. 140.

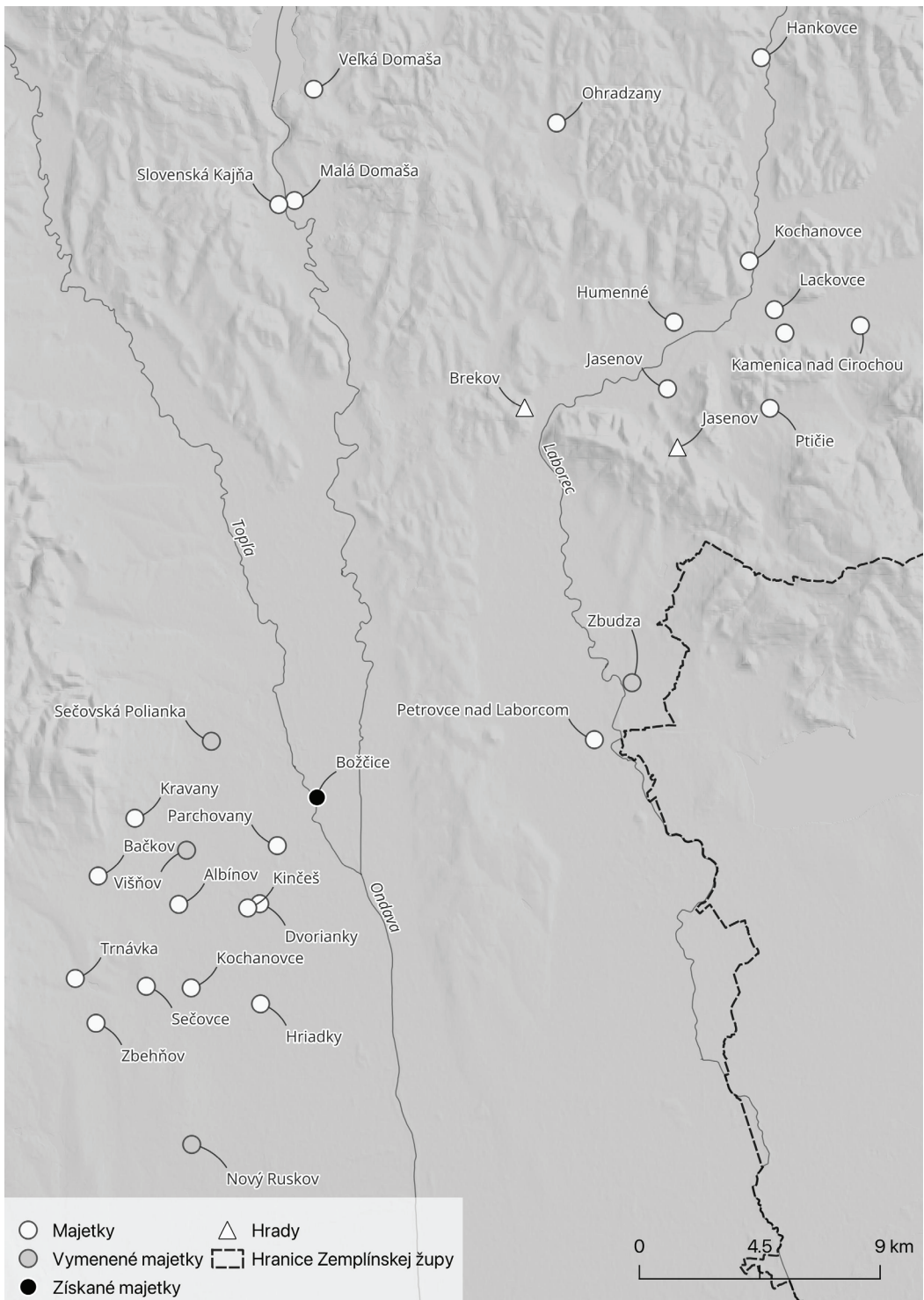
⁶⁸ MNL OL DL 57980.

⁶⁹ ENGEL, Az orszög újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310 – 1323), s. 116; ENGEL, Magyarország világi archontológiája..., s. 320.

⁷⁰ K správe týchto hradov pozri aj kapitulu „Petrus, damnate memorie“.

Obrázok 1: Mapa majetkov Petra, syna Peteňu. Autor: Štefan Pacola. Stročín síce vidíme mimo hraníc Zemplínskej župy, no v časoch Petra, syna Peteňu, to zrejme ešte tak nebolo. Porov. BEŇKO, Ján. Osídlenie severného Slovenska. Košice 1985, s. 193-194 a Duplín. Schematizmus Košickej arcidiecézy. [online]. Dostupné na internete: <<https://schematizmus.abuke.sk/farnosti/detail/96/duplin>>; 9. 12. 2024.

Obrázok 2: Mapa majetkov Petra, syna Peteňa (detail). Autor: Štefan Pacola.

v Nevickom (Невицьке, Ukrajina).⁷¹ Práve hrad Nevické sa spomína ako dobývaný magistrom Mikčom z rodu Ákoš, keď bol obdarovaný za zásluhy v boji proti Petrovi.⁷²

Summa summarum, rozsiahla majetková držba zahŕňala územia (budúcich) hradných panstiev Brekov, Jasenov, Purušťan (Bačkov) a Stropkov. Spolu so všetkými spomínanými majetkami tak Peter v podstate ovládal dôležité cesty vedúce do Poľska a na Halič (cez Stropkov, Humenné a Šalamúnovú/Záhony) a tiež jeden z prechodov cez Slanské vrchy do Košíc.⁷³ Z tohto faktu určite patrične ťažil, o čom svedčí aj už spomínaná mýtnica v Stročine v smere na Poľsko. Možno predpokladať, že mýtnych staníc, no rovnako tak aj trhov,⁷⁴ bolo na jeho majetkoch viacero, no pramene tejto búrlivej doby sa o nich nezmiňujú.

Petrus, damnte memorie

Po roku 1312 sa vytrácajú listiny, v ktorých by kráľ zmieňoval Petra.⁷⁵ Mohlo by sa zdať, že po porážke Abovcov presunul pozornosť a odišiel z tejto časti kráľovstva, no odporujú tomu početné donácie a renovácie z leta 1312, vydané z veľkej časti aj v Blatnom Potoku (teda v tomto regióne).⁷⁶ Síce sa v žiadnej z nich Peter nespomína, ale rovnako tak sa nehovorí ani o nijakom nalomení ich vzťahov. Pramenná báza len zhruba naznačuje, čo sa dialo v období medzi dobrými vzťahmi s kráľom a obdobím povstania, o ktorom sa budeme zmieňovať nižšie.

V decembri 1316 sa spolu s kastelánom Spišského hradu a budúcim palatínom, Filipom Drugetom, spomína správca hradu Regéc, akýsi Peter.⁷⁷ Na základe toho, že sa Peter, syn Peteňu postavil proti kráľovi, a toho, že Filip, už ako spišský župan, teda neskôr, vyzýva k dobývaniu tohto hradu, sa usudzuje, že správcom hradu Regéc bol práve nami skúmaný Peter.⁷⁸ Menej presvedčivo píše historiografia v prípade správy hradu Gönc.⁷⁹ Rovnako ako aj v prípade županského úradu nie je úplne jasné, či Peter skutočne tieto hrady spravoval.⁸⁰

Zmienená listina z roku 1316 je v podstate posledná, ktorá nehovorí o Petrovi v negatívnom zmysle. Ukázalo sa, že aj po rozhanovskej bitke existovali v tejto oblasti šľachtici, ktorí boli schopní a hlavne ochotní postaviť sa kráľovskej autorite. Motiváciou bolo, aspoň v Petrovom prípade, získať viac majetku.⁸¹ Vieme, že Peter bol za boje s Abovcami odmenený dvoma majetkami (a azda aj poverený správou dvoch hradov či dokonca županským

⁷¹ F. Uličný popisuje, že v Užhorode sa nenašli stopy po stredovekom hrade. Pri zmienkach o tunajšom županom hrade ide o hrad pri Nevickom, pozri ULICHNÝ, Ferdinand. *Dejiny osídlenia Užskej župy*. Prešov 1995, s. 156-157.

⁷² RDSI II, s. 371-371, č. 850.

⁷³ PACOLA, Štefan. Rekonštrukcia cestnej siete v slovenskej časti Zemplínskej župy do polovice 14. storočia. In *Studia Historica Tyrnaviensia*, 2023, roč. 23, č. 2, s. 30-33.

⁷⁴ Konanie trhu v Šalamúnovej naznačuje listina z roku 1320, pozri RDSI II, s. 249, č. 536.

⁷⁵ S výnimkou zmienky o akomsi správcovi hradu Regéc, ktorá sa pripisuje Petrovi, pozri RDSI II, s. 82, č. 140 a nižšie.

⁷⁶ AOkl III, s. 154 et passim. Porov. počet donácií v porovnaní s ostatnými župami MACKOVÁ, K vládě Karola Róberta..., s. 175.

⁷⁷ RDSI II, s. 82, č. 140.

⁷⁸ ENGEL, Magyarország világi archontológiája..., s. 399.

⁷⁹ ENGEL, Magyarország világi archontológiája..., s. 320.

⁸⁰ Otázku darovania županského úradu a správy dvoch hradov považujeme za nejasnú kvôli nedostatku prameňov.

⁸¹ CDHA I, s. 411-412, č. 372.: „Petrus filius Pethena suis finibus non contentus“.

úradom). Túžil však získať väčší vplyv a majetky, či dokonca vyplniť mocenské vákuum. Jeho vlastná doména však zahŕňala v podstate len majetky na území Zemplínskej župy. Kráľ však už nechcel riskovať opätovný vzostup nebezpečného oligarchu na severovýchode krajiny, s ktorým by mohli v budúcnosti nastať problémy.⁸²

Je potrebné spomenúť, že Petrov obrat bol súčasťou väčšieho konfliktu, do ktorého bolo zapojených viacero nespokojných šľachticov.⁸³ Pre kontext, v roku 1316, počas bojov na západe krajiny proti pánom z Kyseku (Kőszeg, Maďarsko), vyhlásil kráľ brannú povinnosť, ktorej sa odmietol zúčastniť bývalý palatín a sedmohradský vojvoda Jakub Borša.⁸⁴ Krátko na to vyzýva Filip Druget rod Bokša, aby sa zapojil do dobývania zmieneného hradu Regéc, ktorý sa pripisuje Petrovi.⁸⁵ Jeho listina je vydaná pod hradom Gönc, ktorý taktiež údajne patrila Petrovi, teda predpokladá sa, že boje s ním v tomto čase už prebiehali.⁸⁶ Najneskôr tak v roku 1316 mení Peter svoj postoj ku kráľovi.

Kráľ Karol Róbert z Anjou sa rozhodol svoju osobnú pozornosť venovať ďalšiemu konfliktu, ktorý sa rozpútal na Balkáne, a to proti srbskému kráľovi Štefanovi Urošovi II. Proti Boršovi samotnému vtedy bojoval, okrem iného aj Mikčo z rodu Ákoš,⁸⁷ ktorý sa po boji stal významným uhorským šľachticom.⁸⁸

Na severovýchode krajiny spojil Jakub Borša sily s viacerými odporcami kráľovskej autority, no najmä so sedmohradským šľachticom Mojšom, synom Mojšu, a so skúmaným Petrom, synom Peteňu.⁸⁹ Ako vyplýva zo správy z roku 1321, jeden z cieľov povstania bolo zavraždiť kráľa a korunovať niektoré haličské knieža.⁹⁰ Obvinenia hovoria celkovo o dvoch neúspešných pokusoch o atentát,⁹¹ ktoré mal zrejme Peter nechať spáchať na chorého kráľa v Blatnom Potoku a neskôr tiež v Temešvári (Timișoara, Rumunsko).⁹² Čo sa týka otázky haličského kniežata, na základe susedstva jeho panstva s Haličou⁹³ možno predpokladať, že práve Peter mohol byť akousi spojkou medzi ním a povstalcami. Navyše bol to on, kto bol obvinený zo spolupráce s haličským kniežatom.⁹⁴ Teória však nemá v prameňoch oporu.

Po zrade sa Peter, spolu so zmieňovaným Mojšom, ešte pokúsil o odpor. Boli ale porazení sedmohradským vojvodom Džom z Debrecína, budúcim palatínom.⁹⁵ Kde sa však v čase

⁸² KÁDÁR, Egy megkéssett tartományuraság-építési kísérlet..., s. 107-108.

⁸³ Chaotickú situáciu opisuje napr. Gy. Kristó, pozri KRISTÓ, Az anjou-kor háborúi, s. 48 et passim.

⁸⁴ HARDI, Drugeti..., s. 111.

⁸⁵ MNL OL DL 57980.

⁸⁶ KRISTÓ, Az anjou-kor háborúi, s. 47-48.

⁸⁷ BREZOVÁKOVÁ, Konsolidačné snahy Karola I..., s. 374-375.

⁸⁸ Pozri nižšie.

⁸⁹ HARDI, Drugeti..., s. 111.

⁹⁰ RDSI II, s. 284, č. 624; T. Kádár uvažuje nad dvoma kandidátmi. Nad kniežatami Andrejom a Levom z dynastie Rurikovcov. Pozri KÁDÁR, Egy megkéssett tartományuraság-építési kísérlet..., s. 105-106.

⁹¹ Pokusy o atentát prebehli podľa maďarských historikov na prelome rokov 1316 a 1317. Pramene z čias kráľa Ľudovíta I. dokonca odhaľujú mená nájomných vrahov, ktorými mali byť Mikuláš a Filip, šľachtici z Čanádskej župy. Pozri KÁDÁR, Egy megkéssett tartományuraság-építési kísérlet..., s. 102.

⁹² „per conductum assassionem interfici curare intenderit“, RDSI II, s. 137, č. 276. KÁDÁR, Egy megkéssett tartományuraság-építési kísérlet..., s. 104.

⁹³ Peter dostal v roku 1283 majetok zvaný Gyepuel vocatam de Wekercapva („záseky z Vekerskej brány“?). Názov poukazuje na pohraničie. Keď mu v roku 1317 kráľ Karol I. Róbert z Anjou tieto majetky odobral, spomínajú sa pri tejto príležitosti i majetky, ležiace v kotlinách na severe a severovýchode Zemplínskej župy, teda aj pri Haliči.

⁹⁴ RDSI II, s. 284, č. 624.

⁹⁵ RDSI II, s. 284, č. 624; ENGEL, Magyarország világi archontológiája ..., s. 2, 11.

jeho tzv. posledného odporu nachádzal je neznáme. Každopádne 23. septembra 1342, teda už z mladšieho obdobia, sme dodatočne informovaní o tom, že sa mu podarilo včas uniknúť chytieniu. Tolko šťastia už nemal jeho syn, ktorého tu prameň zmieňuje.⁹⁶

Čo bolo s Petrom po roku 1318 už presne nevieme. Na základe vyššie zmienenej teórie o prepojení s Haličou predpokladajú niektorí historici, že po neúspešnom povstaní utiekol Peter práve tam.⁹⁷ V listine kráľa Karola Róberta z 10. februára 1321 sa spomína Peter, syn Peteňu, aj so slovným spojením *dampnate memorie*.⁹⁸ Už od antiky bolo slovné spojenie *damnatio memoriae* používané ako forma trestu, kedy sa osoba vylúčila z kolektívnej pamäti. Jej meno, podobizne a diela sa systematicky vymazávali, aby sa jej vplyv eliminoval. V dejinách sa tento fenomén objavuje ako topos, ktorý symbolizuje absolútnu diskreditáciu, odmietnutie tejto osoby a jej činov.⁹⁹ V podstate ide o opak slovného spojenia *bonae memoriae* resp. *felicis memoriae*, ktoré často nachádzame v spojení so zosnulými kráľmi, palatínmi a pod., ktorí však po svojej smrti nezanechali dôvod na tzv. zatratenie ich posmrtnej pamiatky. Môžeme tak predpokladať, že aj *damnatae memoriae* sa spájalo s osobami, ktoré už boli po svojej smrti a tak sa teda prikláňame k názoru, že najneskôr v roku 1321 už bol Peter zosnulý.

Do už tak neistých záverov však musíme vniesť ďalšiu nejasnosť. Totižto listina z 12. novembra 1321 spomína na dolnom toku rieky Bodrog usadlosť akéhosi Petra, syna Peteňu (*Petri filii Petunee*).¹⁰⁰ Je však nepravdepodobné, aby po všetkých tých udalostiach druhého desaťročia 14. storočia mohlo ísť o skúmaného Petra.

Jasnejšou už je otázka prerozdelenia Petrových rozsiahlych majetkov. Väčšina bola rozdelená medzi tri rody, ktoré následne v 14. storočí patrili medzi najvýznamnejšie rody Zemplínskej župy. Najväčšia časť pripadla spišskému a abovskému županovi, blízkeho priateľovi kráľa, Filipovi Drugetovi. Filip získal majetky v severnom pohraničí Zemplína,¹⁰¹ čím jeho rodina získala dominantné postavenie nielen v regióne, ale aj v rámci celého Uhorska. Krátko na to sa Filip stal palatínom. Túto funkciu po ňom prevzal jeho brat Ján a následne aj synovec Viliam.¹⁰²

Bohato obdarovaným sa taktiež stal dovtedajší šarišský župan a kastelán Mikčo z rodu Ákoš. Obdržal majetky na severozápade Zemplína a majetky na Šariši.¹⁰³ Spolu s Filipom sa vyznamenali v bojoch proti Petrovi a tak dostávajú najväčšie časti z jeho majetkov.

⁹⁶ „Petrum filium Petenye notorium infidelem ... et licet ipsum solum fortuna sibi comitante captivare nequirit, tamen quendam filium suum captivitatis vinculo dicitur duxisse mancipatum“, CDHA I, s. 264, č. 161.

⁹⁷ Podľa P. Engela utiekol do Sedmohradská a potom stopy miznú, pozri ENGEL, Péter fõember..., s. 545; F. Uličný tvrdí, že Peter nakoniec utiekol do Haliče. Pravdepodobne na základe toho, že predtým pozval tunajšie knieža k vláde v Uhorsku. Útek k nemu sa tak zdá byť logickou možnosťou, pozri ULICHNÝ, Dejiny osídlenia Zemplínskej župy, s. 41; T. Kádár sa tiež prikláňa k úteku do Haliče, pozri KÁDÁR, Egy megkéssett tartományuraság-építési kísérelt..., s. 106-107.

⁹⁸ RDSL II, s. 284, č. 624.

⁹⁹ Porov. CALOMINO, Dario. The other side of damnatio memoriae. Erasing Memory to Assert Loyalty and Identity in the Roman Empire. In FUGLERUD, Øivind et al. (eds.). Negotiating Memory from the Romans to the Twenty-First Century. Damnatio Memoriae. New York 2020, s. 23-24.

¹⁰⁰ AOkl VI, s. 116, č. 299.

¹⁰¹ RDSL II, s. 137, č. 276.

¹⁰² AOkl XIII, s. 296, č. 488; AOkl XVII, s. 128, č. 269.

¹⁰³ RDSL II, s. 84-85, č. 147; s. 370-371, č. 850.

Mikča vidíme v prameňoch ozdobeného viacerými titulmi, až sa napokon stáva slávonským bánom.¹⁰⁴

Zvyšok Petrovho panstva sa rozdelil medzi iných verných pánov, najmä medzi početný rod Bokša. Majetky, koncentrované v okolí Sečoviec, spolu s hradom Puruštan, obdržali najmä Ladislav a Donč, synovia Tomáša, a Tomáš, Mikuláš a František, synovia Bokšu.¹⁰⁵ Táto časť bývalého Petrovho panstva bola neskôr predmetom častých delení.¹⁰⁶

Medzi nezodpovedanými ostáva aj otázka Petrových familiárov. Boda a Moka, synov Kocha, ktorým Peter daroval v roku 1313 *Raduanzege*, zmieňujú listiny ešte mnohokrát a čiastka samotná je predmetom viacerých sporov.¹⁰⁷ Majetky zvyšných troch familiárov, Markolfa, Arnulfa a Berkesza, teda Višňov, Sečovská Polianka a časť Viničiek, boli skonfiškované. Prvé dva sú darované rodu Bokša a Viničky si ponechal kráľ bez toho, aby boli familiári zmienení.¹⁰⁸ Je teda otázne ako sa zachovali, keď Peter povstal.

Záver

V predkladanej štúdii sme sledovali pozadie, pôsobenie a majetkové zázemie šľachtica Petra, syna Petra Peteňu. Pramene nám ukázali, že už jeho predkovia držali dvorské tituly a vlastnili rozsiahle majetky. Na základe toho ho možno už pri prvej zmienke z roku 1283 označiť za vplyvného šľachtica z rodu, ktorý sa dá stopovať do prvej polovice 13. storočia.

Sledovaním Petrovho pôsobenia vidíme zaujímavý obrat, kedy sa z verného kráľovho prívrženca stáva zradca, túžiaci po rozšírení svojej majetkovej domény. Tá v polovici druhého desaťročia 14. storočia zahrňovala niekoľko majetkov na území bývalých krajinských zásekov na severe Zemplínskej župy. Okrem tých zahrňovala aj územia okolo Sečoviec a majetky na juh a juhovýchod od Trebišova. Pripomenúť treba tiež to, že Peter kontroloval štyri (resp. osem) strategicky umiestnených hradov. Na viacerých majetkoch vieme, kvôli ich výhodnému umiestneniu pri krajinských cestách, doložiť pre neskoršie obdobie vyberanie mýta a tridsiatku. Predpokladáme teda, že tento ekonomický potenciál si Peter uvedomoval a nechal zriadiť mýtnice na majetkoch, skrz ktoré tieto cesty viedli. Rovnako tak sa dá uvažovať aj o trhoch, ktoré sa tiež spomínajú až v období po Petrovi. Smelo ho tak označujeme za vplyvného šľachtica oblasti severovýchodného Uhorska.

Peter, syn Petra Peteňu, je meno známe aj medievistom, ktorých primárne zameranie nezahŕňa okraj východného Slovenska. Skloňuje sa ešte dlho po svojej zrade (či prípadnej smrti) a preto je len malá šanca, že by naň slovenský medievista pri svojom výskume nenarazil. Aj z tohto dôvodu ho považujeme za významnú postavu nielen východoslovenských, ale celoslovenských stredovekých dejín. Peter však neostáva jediným zemplínskym šľachticom, ktorý tak trochu stojí v tieni dejín rodu Abovcov. Okrem neho tu boli aj ďalší vplyvní šľachtici, ktorým ešte nebola venovaná dostatočná pozornosť aj napriek tomu, že aj oni svojimi krokmi ovplyvňovali chod a hlavne boli súčasťou našich dejín.¹⁰⁹

¹⁰⁴ RDSI II, s. 371, č. 852; AOkl IX, s. 127, č. 214.

¹⁰⁵ RDSI II, s. 284-285, č. 624.

¹⁰⁶ Napr. o majetok Višňov, pozri RDSI II, s. 422, č. 973; AOkl IX, s. 41, č. 55.

¹⁰⁷ Napr. AOkl XXII, s. 258, č. 404; AOkl XXV, s. 264, č. 559.

¹⁰⁸ RDSI II, s. 284-285, č. 624. V okolí bývalých Petrových majetkov sa po jeho páde spomína akýsi Markolf, no nemožno ho priamo stotožniť s Petrovým familiárom; Porov. aj predtým citované listiny.

¹⁰⁹ V Zemplínskej a Užskej župe (a v ich okolí) ide v rámci slovenskej historiografie najmä o šľachtica Andronika z Trebišova, o pánov z Pányoka (Maďarsko), príp. aj o pánov z Čičaroviec a i. Niektorým už síce bola venovaná pozornosť, no zaslúžia si hlbšie a širšie spracovanie.

Zoznam použitých prameňov a literatúry:

Archívy:

Magyar Nemzeti Levéltár Diplomatikai Levéltár 1518, 57980.

Magyar Nemzeti Levéltár Diplomatikai Fényképgyűjtemény 209819, 264123.

Edície prameňov:

ALMÁSI, Tibor (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia XIII. 1329. Budapest – Szeged 2003.

FEJÉR, Georgius (ed.). Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi VIII. Vol. 2. Budae 1832.

FEJÉR, Georgius (ed.). Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. Tomi VIII. Vol. 5. Budae 1835.

GÉCZI, Lajos (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia IX. 1325. Budapest – Szeged 1997.

GYÖRFFY, Georgius (ed.). Diplomata Hungariae Antiquissima. Volumen I. 1000 – 1131. Budapestini 1992.

KRISTÓ, Gyula (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia II. 1306 – 1310. Budapest – Szeged 1992.

KRISTÓ, Gyula (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia III. 1311– 1314. Budapest – Szeged 1994.

KRISTÓ, Gyula (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia VI. 1321 – 1322. Budapest – Szeged 2000.

KRISTÓ, Gyula (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia XVII. 1333. Budapest – Szeged 2002.

KRISTÓ, Gyula – MAKK Ferenc (eds.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia XIX. 1335. Budapest – Szeged 2004.

MARSINA, Richard (ed.). Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. Tomus I. Inde ab A. DCCCCV usque ad A. MCCXXXV. Bratislava 1971.

MARSINA, Richard (ed.). Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae. Tomus II. Inde ab a. MCCXXXV usque ad a. MCCLX. Bratislava 1987.

NAGY, Imre (ed.). Codex diplomaticus hungaricus Andegavensis. Anjoukori okmánytár. Első kötet (1301 – 1321). Budapest 1878.

PITI, Ferenc (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia XXII. 1338. Budapest – Szeged 2012.

PITI, Ferenc (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia XXVI. 1342. Budapest – Szeged 2007.

SEBŐK Ferenc (ed.). Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore Andegavensium illustransia XXV. 1341. Budapest – Szeged 2004.

SEDLÁK, Vincent (ed.). Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae. Tomus I. inde ab. a. MCCCCI usque ad. a. MCCCXIV. Bratislava 1980.

SEDLÁK, Vincent (ed.). Regesta diplomatica nec non epistolaria Slovaciae. Tomus II. inde ab. a. MCCCXV. ad a. MCCCXXIII. Bratislava 1987.

SZENTPÉTERY, Emericus (ed.). Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. Tomus I. Vol. 1. Budapestini 1923.

SZENTPÉTERY, Emericus (ed.). Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. Tomus II. Vol. 1. Budapest 1943.

SZENTPÉTERY, Emericus – BORSA, Iván (eds.). Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica. Tomus II. Vol. 2-3. Budapest 1961.

- SZENTPÉTERY, Imre (ed.). Az Árpád-házi hercegek, hercegnők és a királynék okleveleinek kritikai jegyzéke. Budapest 2008.
- WENZEL, Gusztáv (ed.). Codex Diplomaticus Arpadianus Continuatus V. Pest 1864.
- WENZEL, Gusztáv (ed.). Codex Diplomaticus Arpadianus Continuatus X. Budapest 1873.

Monografie a zborníky ako celok:

- BEŇKO, Ján. Osídlenie severného Slovenska. Košice 1985.
- CSÁNKI, Dezső. Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. Budapest 1890.
- ENGEL, Pál. Magyarország világi archontológiája 1301 – 1457 I. Budapest 1996.
- FEHÉRTÓI, Katalin. Árpád-kori személynévtár. Nomina propria personarum aetatis Arpadianae (1000 – 1301). Budapest 2004.
- HARDI, Đura. Drugeti. Povest o usponu i padu porodice prtilaca anžujskih kraljeva. Novi Sad 2012.
- KRISTÓ, Gyula. Az anjou-kor háborúi. Budapest 1988.
- KRISTÓ, Gyula (ed.). Korai Magyar Történeti Lexikon (9–14. század). Budapest 1994.
- LUKAČKA, Ján. Matúš Čák Trenčiansky. Bratislava 2016.
- MALO, Martin et al. (eds.). Matúš Čák Trenčiansky. Zborník Trenčianskeho múzea v Trenčíne. Trenčín 2024.
- NOVÁKOVÁ, Mária. Najstaršie uhorské osobné mená a pomenovacia prax na Slovensku v 13. – 14. storočí. Dizertačná práca. Trnava 2010.
- SLIVKA, Michal – VALLÁŠEK, Adrián. Hradý a hrádky na východnom Slovensku. Košice 1991.
- SLÍZ, Mariann. Anjou-kori személynévtár 1343–1359. Budapest 2017.
- ULIČNÝ, Ferdinand. Dejiny osídlenia Užskej župy. Prešov 1995.
- ULIČNÝ, Ferdinand. Dejiny osídlenia Zemplínskej župy. Michalovce 2001.
- ZSOLDOS Attila. A Druget-tartomány története 1315 – 1342. Budapest 2017.
- ZSOLDOS, Attila. Magyarország világi archontológiája 1000 – 1301. Budapest 2011.

Štúdie, články v časopisoch a zborníkoch, kapitoly v kolektívnych monografiách:

- BLANÁR, Dominik. Omodejovci – strojcovia bitky pri Rozhanovciach. In ULIČNÝ, Ferdinand – MAGDOŠKO, Drahošlav (eds.). Bitka pri Rozhanovciach v kontexte slovenských a uhorských dejín. Košice 2012, s. 53-68.
- BODNÁROVÁ, Miroslava. Mesto Humenné a Drugethovia v 14. a 16. storočí. In FEDIČ, Vasil (ed.). Šľachtický rod Drugetovcov a Humenné. Humenné 2007, s. 15-21.
- BREZOVÁKOVÁ, Blanka. Konsolidačné snahy Karola I. v Uhorsku po zvolení za kráľa (1310-1317). In Historický časopis, 1993, roč. 41, č. 4, s. 361-378.
- CALOMINO, Dario. The other side of damnatio memoriae. Erasing Memory to Assert Loyalty and Identity in the Roman Empire. In FUGLERUD, Øivind et al. (eds.). Negotiating Memory from the Romans to the Twenty-First Century. Damnatio Memoriae. New York 2020, s. 23-43.
- CSORBA, Csaba. A százdi alapítólevél 1067. Miskolc 1986.
- ENGEL, Pál. Az ország újraegyesítése. I. Károly küzdelmei az oligarchák ellen (1310 – 1323). In Századok, 1988, roč. 122, č. 1 – 2, s. 89-146.
- HALAGA, Ondrej Richard. Boj Košíc proti oligarchii Omodejovcov a Matúš Trenčiansky. In Historický časopis, 1986, roč. 34, č. 3, s. 326-348.
- HARDI, Đura. Gramotnosť v kruhu palatínskej rodiny Drugeth. In Studia Historica Nitriensia. 2017, roč. 21, č. 1, s. 441-449.
- KÁDÁR, Tamás. Egy megkésett tartományurasság-építési kísérlet a XIV. század eleji Magyarországon: Petény fia Péter pályája. In A Herman Ottó Múzeum Évkönyve, 2017, roč. 56, č. 1, s. 99-112.
- KRISTÓ, Gyula. Károly király harcai a tartományurak ellen (1310 – 1323). In Századok, 2003, roč. 137, č. 2, s. 297-347.

- MAJTÁN, Milan. Vývin pomenúvania osôb na Slovensku. In ŠTULRAJTEROVÁ, Katarína (ed.). Najstaršie rody na Slovensku. Martin 1994, s. 28-34.
- MAREK, Miloš. The Protection of the Northern Borders of the Kingdom of Hungary (Slovakia) with Poland in the Middle Ages. In *Res Gestae. Czasopismo Historyczne*, 2020, roč. 11, č. 2, s. 44-67.
- MARSINA, Richard. Listiny a ich význam pre výskum osídlenia. In *Historické štúdie*, 1966, roč. 11, č. 1, s. 43-55.
- MARSINA, Richard. Štúdie k Slovenskému diplomatáru I/2. In SOPKO, Július (ed.). *Historické štúdie XVIII*. Bratislava 1973, s. 5-119.
- PACOLA, Štefan. Blatnopotockí farári a ich mimopastoračná činnosť (1263 – 1324). In DĚDOVÁ, Mária et al. (eds.). *Doctorandorum dies 2024*. Trnava 2024, s. 144-167.
- PACOLA, Štefan. Rekonštrukcia cestnej siete v slovenskej časti Zemplínskej župy do polovice 14. storočia. In *Studia Historica Tyrnaviensia*, 2023, roč. 23, č. 2, s. 6-43.
- PETROVICS, István. Orgyilkosok Temesvárott: mérénylet I. Károly király ellen. In PITI, Ferenc (ed.). *Magyaroknak eleiről : ünnepi tanulmányok a hatvan esztendő Makk Ferenc tiszteletére*. Szeged 2000, s. 421-434.
- RÁBIK, Vladimír. Porta regni. Krajinské brány na území Slovenska v stredoveku. In ŠIMKO, Peter (ed.). *Dejiny cestnej dopravy na Slovensku II*. Žilina 2017, s. 41-58.
- ULIČNÝ, Ferdinand. Najstaršia uhorská listina o Slovensku z rokov 1067 – 1073. In *Slovenská archivistika* 2007, roč. XLII, č. 1, s. 5-14.
- VOLOŠČUK, Miroslav Michailovič. Do pytannja schidnoslovjanskoho pochodženja Petra Petuni. In *Ukrajinskij istoričnyj žurnal*, 2011, roč. 498, č. 3, s. 21-35.

Internetové zdroje:

- Duplín. Schematizmus Košickej arcidiecézy. [online]. Dostupné na internete: <<https://schematizmus.abuke.sk/farnosti/detail/96/duplin>>; 9. 12. 2024
- Terén. [online]. Dostupné na internete: <<https://zbgis.skgeodesy.sk/mkzbgis/sk/teren/>>; 1. 5. 2024

Počet slov: 7 779

Počet znakov vrátane medzier: 52 042